

**Kegagalan Aktualisasi Dhiri Paraga Utama Priya
Sajrone Novel *Wewadine Alas Pejaten* Anggitane C. Is Sarjoko
(Psikologi Kapribadhen Maslow)**

Fatimah Zayin Mega Selvia

Jurusan S1 Pendidikan Bahasa Daerah, Fakultas Bahasa dan Seni, Universitas Negeri Surabaya

Fatimahzayin@yahoo.co.id

Dr. Darni, M.Hum

Dosen Jurusan S1 Pendidikan Bahasa Daerah, Fakultas Bahasa dan Seni, Universitas Negeri Surabaya

ABSTRAK

Novel *Wewadine Alas Pejaten* anggitane C. Is Sarjoko mujudake karya sastra kang mirunggan lan narik kawigaten, lumantar kepriye pangripta gambarake watak durjana paraga priya minangka durjana kang ora mesthi *statis*. Watak ora *statis* kang dimaksud tegese bisa luwih mekar uga malah bisa kosok balen saka watak sadurunge. Iku kabeh mahanani crita kasebut tambah umyeg saengga ndadekake crita kasebut luwih endah lan narik kawigaten kanggo diteliti. Novel *WAP* iki nggambarake problem kabutuhan kang ngelandhesi tumindak kriminale paraga priya minangka durjana kanggo nyukupi apa kang dadi kabutuhane, minangka usahane ngrembaka tumuju kesehatan psikologis yaiku aktualisasi dhiri.

Gegayutan karo andharan ing dhuwur, undheran panliten sajrone panliten iki yaiku: (1) Kepriye gegambaran problem kabutuhan kang ngelandhesi tindak kriminal paraga priya minangka durjana ing novel *WAP* anggitane C.Is Sarjoko? (2) Apa panyebab kang ngelandhesi ora kagayuhe kesehatan psikologis (*aktualisasi dhiri*) paraga priya minangka durjanaing novel *WAP* anggitane C.Is Sarjoko? lan (3) Kepriye akibat anane kabutuhan kang ora bisa dimaremake marang kapribadhene paraga priya minangka durjana ing novel *WAP* anggitane C.Is Sarjoko? Panliten iki nduweni ancas, yaiku: (1) ngandharake gegambaran problem kabutuhan kang ngelandhesi tindak kriminal paraga priya minangka durjana ing novel *WAP* anggitane C.Is Sarjoko (2) ngandharake panyebab kang ngelandhesi ora kagayuhe kesehatan psikologis utawa (*aktualisasi dhiri*) paraga priya minangka durjanaing novel *WAP* anggitane C.Is Sarjoko, lan (3) Ngandharake akibat anane kabutuhan kang ora bisa dimaremake marang kapribadhene paraga priya minangka durjana ing novel *WAP* anggitane C.Is Sarjoko.

Panliten iki kagolong panliten *kualitatif* kanthi migunakake metode deskriptif. Sumber data panliten iki yaiku sawijine novel, kanthi irah-irahan *Wewadine Alas Pejaten* anggitane C. Is Sarjoko kang diterbitake marang Elmaterra Publisng Yogyakarta taun 2012. Data awujud kutipan-kutipan saka novel kang arupa tembung, ukara, wacana kang ana gegayutan karo problem kabutuhan kang ngelandhesi tumindak kriminal paraga priya minangka durjana sajrone novel *WAP* anggitane C.Is Sajoko. Landhesan teori kang digunakake sajrone panliten iki adhedhasar ing teori psikologi kapribadhen kang diandharake marang Abraham Maslow mligine ngenani teori *holistik-dinamis* lan *motivasi* kabutuhan, teori hierarki kabutuhan lan kabutuhan neurotik. Tata cara pangumpuling data ing panliten iki kanthi migunakake *teknik putaka*. Tata cara pangolahing data ing panliten iki yaiku migunakake *teknik deskriptif-analisis*.

Adhedhasar saka asiling panliten, bisa didudut menawa paraga priya minangka durjana sajrone novel *WAP* anggitane C.Is Sarjoko iki yaiku Budi Angkoro digambarake minangka paraga kang ora bisa ngrembaka tumuju kesehatan psikologis, yaiku *aktualisasi dhiri*. Budi Angkoro digambarake, tokoh kang watake ala lumantar tindak tanduk minangka durjana. Problem kabutuhan ngelandhesi *kriminalitas* paraga Budi Angkoro minangka durjana, kanggo ngrembaka tumuju kesehatan psikologis. Kegagalan kang dialami paraga Budi Angkoro kasebut amarga ora diduweni nilai-nilai B utawa (*nilai-nilai kabecikan urip*) lan ora dicukupi kabutuhan ing trapan hierarki kanthi marem. Individu kang njunjung dhuwur nilai-nilai kayata kajujuran, kaendahan, keadilan lan nilai-nilai B liyane bakal *meng*-aktualisasi dhirine sawise kabutuhan marang pangajene dhiri dimaremake, semana uga individu kang ora nduwe nilai-nilai B ora bakal *meng*-aktualisasi dhirine senajan dheweke wis bisa nyukupi kabeh kabutuhan-kabutuhan dhasare. Masalah iku bisa katitik saka tindak-tanduke paraga Budi Angkoro kang ala sajrone novel *WAP*. Ora bisa dicukupi kabutuhan ing trapan hierarki, kanthi tinerusan ndadekake kabutuhan kasebut asipat neurotik, yaiku tumuju marang kegagalan ngrembaka lan penyakit psikologis kang ora bisa dikontrol senajan kabutuhan kasebut bisa dimaremake utawa ora

dimaremake. Semana uga ora diduweni nilai-nilai B sajrone jiwane paraga Budi Angkoro ndadekake dheweke ora bisa ngrembaka tumuju kesehatan psikologis senajan paraga Budi Angkoro wis bisa nyukupi kabutuhan dhasare. Kabutuhan neurotik iki asipat *reaktif*, yaiku kabutuhan iki nduweni peran minangka akibat anane kabutuhan-kabutuhan dhasar kang ora bisa dicukupi, kayata rasa frustrasi, ora puas marang kasunyatan lan konflik jiwa. Kabutuhan-kabutuhan kasebutgrabuk *gaya* urip kang ora sehat lan ora nduweni upaya kanggo nindakake *aktualisasi* dhirine.

Tembung wigati: Kegagalan Aktualisasi diri, Psikologi Kapribaden Maslow

A. PURWAKA

Sastra mujudake sawijine kagiyatan reriptan kreatif kang kalebu sajrone wilayah karya seni. Asil sastra sinebut karya sastra, bisa arupa prosa, puisi lan drama. Karya sastra awujud prosa, bisa ditemoni ing masarakat kang cacahé akeh banget, kayata novel, cerbung, cerkak, lsp. Karya sastra miturut pamawase Ratna, (2013:297) minangka sarana pacaturan. Karya sastra, diasilake saka *imajinasi* lan *kreatifitas* pribadhi, saben pangriptane. Dadi, karya sastra bisa uga digambarake minangka medhia pamedharyaiku babagan kang kapengin diwedhar dening pangripta sastra, awujud tulisan-tulisane kayata ing karya sastra novel.

Novel kalebu jinise karya sastra gagrag anyar, amarga novel ora kaiket dening pathokan-pathokan khusus kayata guru lagu, guru gatra lan guru wilangan kaya dene tembang macapat. Wujude novel, isih uga magepokan karo karya sastra gagrag anyar liyane kayata cerkak lan cerbung. Saben jinise karya sastra kasebut nduweni titikan kang ndadekake beda karo liyane. Titikane bisa didelok saka wujud dawa-cedhege crita.

Cerbung lan novel padha-padha kalebu jinise karya sastra gagrag anyar kang nduweni wujud crita dawa. Adhedhasar dawane crita, cerbung lan novel bisa diarani meh padha, nanging minangka medhia kapacake karya kasebut beda yen novel kapacak mung sepisan lan awujud buku. Dene cerbung kapacake sepisan (*sa-edisi*) nanging kanthi sambung-sinambung nganthi pirang-pirang *edisi* jrone wektu tartamtu lan kapacake lumantar kalawarti.

Sawijine karya sastra umpama jumlahe atusan kaca lan ora mentas yen diwaca mung sepisan lungguh, tegese ora bisa diarani cerkak utawa cerbung, luwih cundhuk yen diarani novel. Andharan kasebut, disengkuyung dening pamawase Edgar Allan Poe sajrone Nurgiyantoro (2010:10), ngenani cerkak yaiku sawijine crita kang diwaca enthek mung sepisan lungguh, kira-kira mung setengah jam sampek rong jam, wektu kang sakirane orang cukup kanggo maca nganti enthek sawijine novel.

Catharina Istuti Sarjoko kalebu pangripta karya sastra mligine prosa. Lair ing Sleman, 25

Nopember 1939. Dheweke wiwit nyerat taun 1985, magepokan karo donyane seseratan wis dimangerteni kanthi sinau dhewe sarana maca-maca buku-buku apa wae, utamane crita-crita cekak lan crita sambung. Taun 1986, seratané wis bisa kapacak ing Kalawarti Djaka Lodang (*Lembar Pengalamanku*). Saliyane kuwi dheweke uga melu mlebu lan gladhen ing Sanggar Sastra Jawa Yogyakarta (SSJY). Saka SSJY kasebut dheweke ketemu Mbak Margareta lan Bapak A.Y Suharyono, kang kerep aweh pelajaran marang dheweke nganti mumpuni bisa ngripta karya sastra dhewe, ateges asil reriptane wis payu kalebu ing *redaksi* kalawarti apa wae, nganti sakiki. Kajaba kuwi C. Is Sarjoko tunggal aktip nguri-nguri kabudayan jawi, kanthi melu ing paguyuban karawitan “Puspararas” lan paguyuban macapat “Tresna Manunggal” ing kecamatan. Saliyane iku dheweke uga aktif dadi panyiar ing RRI lan Radio Kanca Tani.

Kondhang kanthi jeneng aran Nini Klenyem, dheweke mujudake sawetara pangripta Jawa, mligine wanita. Nyerat novel utawa cerkak wis dilakoni marang dheweke. Dheweke ndudohake yen pengripta wanita uga bisa nyerat jinis novel kang nggarap tema kadurakaning manungsa. Crita bab kadurakan iku padatané digarap dening pangripta priya, priya kang dianggep cedhak karo bab-bab kasar lan kadurjanan. Dene ing konvensi masyarakat Jawa, wong wadon digambarake minangka paraga dhomeistik kang alus, lembut, lan adoh saka tindak kang kasar. Nanging bab-bab kang adoh saka pengalamane pangripta wanita kasebut bisa disinau dening sapa wae, kanthi sregep maca maneka jinise karya sastra, lan niteni apa kang dadi titikan siji lan sijine karya uga ora lali kerep wawanrembug lan sinau ngenani sastra lan masarakat. Dadi ora kudu nyinaoni ing sekolah *formal*.

Novel Wewadine Alas Pejaten anggitane C. Is Sarjoko iki ndudohake yen pengripta cukup akeh maca crita gancaran kang maneka warna, nganti bisa nemtokake tema kadurjanan. Ing novel kasebut dheweke nuduhake watake paraga priya, yaiku minangka durjana kang ala lumantar tindak-tanduke minangka tetuwane rampog kang julig lan wengis, apa maneh tumindaké marang bojone. Kuwi mau dilakoni kanggo menthasake lan

mungkasi *problem-problemkabutuhan* kang dialami.

Budi Angkoro mono, yen atine wening, jane ya getun yen metas nyentak-nyentak wanita sing tansah setya bekti iku, kabeh kuwi mau jalaran bojone kuwi ora bisa misungsungake anak kanggo dheweke. Yen dheweke ora nggawa bayi abang si Prabowo kuwi, mesthi uripe mung sepa-sepi tekan sakiki. Tumindake kang paling ala liyane yaiku ngrampog lan mateni uwong sing dirampog, lan bab kasebut kang dadi underaning misteri ing kaluwargane. Ngrumangsani uripe kang wis letheke, tangane wis kelepotan gethie wong kang ora dosa, mung merga nuruti kamurkane ati srakah, pingin urip kepenak kanggo nyukupi kabutuhan lan numpuk bandha, tanpa nyambut gawe sing halal.

Ing kene pangripta pengin medharake yen *problem* kabutuhan bisa aweh *motivasi* marang tumindake uwong, ora kajaba marang tumindak kang kriminal. Miturut pamawase Maslow sajrone Feist (2010:364) ngandharake yen manungsa bisa tumindak durjana lan ngrusak gedhen-gedhen, kadurjanan kasebut dijalari saka rasa frustrasi amarga ora bisa nuntasake kabutuhan-kabutuhan dhasare. Dadi nalikane kabutuhan-kabutuhan dhasar ora bisa dimaremake, mangka dheweke bisa nyolong, bjenjani, ngapusi, utawa mateni. Saka wewateke paraga priya minangka durjana kasebut digambarake kanthi padhet dening pangripta kanthi cetha sajrone novel *Wewadine Alas Pejaten* anggitané C. Is Sarjoko iki, mula cundhuk yen panliten iki ditindingi kanthi titingan psikologi sastra.

Kabutuhan ateges samubarang kang dibutuhake banget, minangka panyangga urip. Kabeh manungsa nduweni pepinginan kanggo tetep urip. Minangka usahane, manungsa kudu bisa nyukupi apa wae kang dadi kabutuhane. Utamane, kabutuhan dhasar yaiku marang pangan lan oksigen. Kajaba kuwi, kabutuhane manungsa ora mandhek mung sadherma kabutuhan dhasar, nanging saya tambah yen manungsa wis bisa maremake kabutuhane kang dhasar.

Panliten iki bakal dionceki migunake kajian psikologi kapribadhen Abraham Maslow. Maslow sajroning Alwisol (2009:201) ngandhrake yen kabutuhan manungsa iku kasusun kanthi trap-trapan kabutuhan yaiku fisiologi, rasa aman, rasa tresna lan nduweni, ajine awak lan *aktualisasi* dhiri. Saben trapan kabutuhan bisa dimaremake yen ing trapan sadurunge wis dirasakake cukup luwih dhisik. Adhedhasar onjone bab kabutuhan sajrone novel *Wewadine Alas Pejaten* kasebut mula bakal disengkuyung nggawe teori holistik-dinamis, teori motivasi lan hierarki kabutuhan dening Maslow. Andharan kasebut disengkuyung sajrone Feist (2010:325) Maslow ngandharake ngenani teori holistik-dinamik yaiku teori kang nggambarake yen manungsa bakal terus-terusan dimotivasi dening siji utawa luwih kabutuhan, lan

nduweni *potensi* kanggo ngrembaka tumuju kesehatan psikologis ora liya yaiku *aktualisasi* dhiri.

Kabutuhane manungsa nduweni sifat ora winates, jalaran saka anane panyukupan kabutuhan sing kudu dicukupi kanthi bolak-balik. Sajrone Feist (2010:336), Maslow ngandharake yen ciri-ciri wong kang nindakake *aktualisasi* dhiri negesake dheweke wis kasil dadi manungsa kang sejati. Dheweke tetep bisa netepiajine dhiri senajan oleh panyaru saakeh-akehe saka njaba lan urip mandhiri awit kabutuhan kang dhasar. Dadi uwong kang nindakake *aktualisasi* dhiri ora negesake yen dheweke wis ora mbutuhake utawa ngupayakake kabutuhan ing trap ngisore, nanging kang ndadekake bedha dheweke nganggep yen kabutuhan ing trap-trapan luwih dhasar dudu samubarang kang dadi perkara gedhe. Wong-wong kasebut urip kanthi alamiah, kaya dene alamine kewan lan bayi, bisa *ngekspresikake* kabutuhan-kabutuhan dhasare tanpa nanggepi ancemansaka njaba.

Saperangan uwong kang bisa maremake kabutuhan dhasar lan ajine awak, ora langsung ngupaya kanggo *aktualisasi* dhiri, jalaran dheweke ora nduweni nilai-nilai kabecikan urip. Andharan kasebut disengkuyung marang pamawase Maslow sajrone Feist (2010:336) yaiku wong-wong kang njunjung nilai-nilai kayadene nilai kajujuran, kaendahan, keadilan lan nilai-nilai kabecikan urip liyane sapiturute bakal nindakake proses *aktualisasi* dhirine sawise kabutuhan dhasar lan marang ajine awak dimaremake, sawetara wong-wong kang ora nduweni nilai-nilai iki ora bakal nindakake *aktualisasi* dhirine senajan dheweke wis maremake saben kabutuhan-kabutuhan ing trapan sangisore.

Saliyane limang kabutuhan konatif iki, Maslow ngandharake telu kabutuhan liyane yaiku kabutuhan estetika, kognitif lan neurotik. Kacukupane kabutuhan estetika lan kognitif sajalar marang kesehatan psikologis, senajan kurang dimaremake kabutuhan estetika lan kognitif bisa ngakibatake metune tanda-tanda patologis utawa penyakit psikologis. Miturut Maslow sajroning Feist (2010:337) ngandharake yen kebutuhan neurotik bisa dimaremake sajalar karo anane kabutuhan konatif, estetika lan kognitif kang wis kacukupan. Kabutuhan kasebut minangka bab kang nglandhesi kasarasan jiwane manungsa, amarga kabutuhan neurotik tumuju marang kegagalan pangrembakan lan penyaket psikologis.

B. TINTINGAN KAPUSTAKAN

Titingan kapustakan ngemot andharan ngenani (1) novel, (2) psikologi sastra, (3) teori psikologi kapribadhen Maslow (4) landhesan teori

1. Novel

Novel mujudake minangka karya sastra moderen. Wujude novel bisa digayutake karo karya sastra gagrag anyar liyane kayata cerkak lan cerbung. Karya sastra novel, cerkak, cerbung padha-padha kalebu dening karya sastra moderen, nanging kang ndadekake saben karya kasebut beda yaiku bisa dideleng saka formalitas bentuk, dawane cerita.

2. Psikologi Sastra

Psikologi sastra mujudake sawijine pamarekan panliten sastra kang nggagas reriptan sastra minangka aktivitas kajiwan. Pangripta bakal nggunakake cipta, rasa lan karsane sajrone proses ngirpta sawijine karya sastra. Semono uga pamaca, sajrone kegiatan ngerteni sawijining reriptan sastra, uga ora bakal uwal saka kahanan psikologise dhewe-dhewe. Kaya *sosilogi refleksi*, psikologi sastra uga ngerteni reriptan sastra minangka wujud saka aspek kajiwane manungsa. Pangripta bakal ngerteni ekspresi kajiwan, banjur diolah lan diwedharake sajrone teks reipta sastrane banjur dijangkepi uga karo kahanan psikologis pangripta, Endraswara (2013:96).

3. Teori Psikologi Kapribadhen Maslow

Teori kapribadhen Maslow nduweni maneka aran, kayata teori humanistik, teori transpersonal, kakuwatan katelu jrone psikologi, kakuwatan kapapat jrone kapribadhen, teori kabutuhan lan teori aktualisasi dhiri. Nanging dheweke luwih ngarani marang teori holistik-dinamis. Holistik-dinamis kang dikarepake dening Maslow sajrone Feist (2010:326) yaiku sakabeh, saka uwong kang tinerusan aweh motivasi marang siji utawa luwih kabutuhan lan nduweni potensi kanggo ngrembaka tumuju kesehatan psikologis, yaiku *aktualisasi dhiri*.

Kanggo bisa mujudake *aktualisasi dhiri* manungsa kudu bisa maremake kabutuhane ing trapan kang luwih ngisor, kayata kang disebutake ing teorine Maslow yaiku kabutuhan marang fisiologi, rasa tentrem, tresna lan nduweni uga ajine dhiri. Sawise kabutuhan dhasar kasebut bisa dimaremake banjur siap kanggo nindakake proses *aktualisasi dhiri*.

1. Pamawase Maslow ngenani Motivasi

Motif jrone psikologi nduweni teges rangsangan, panyurung utawa pangadheke tenaga marang tindak-tanduke uwong. Amarga dilandhesi saka anane motif, tumindak kasebut diarani “tumindak kang bisa aweh motivasi”, Dirgagunasa sajrone (Sobur, 2003:270).

Motif jroning awake manungsa miturut panemune Abraham Maslow yaiku intrinsik lan motif ekstrinsik. Motif intrinsik yaiku motif-motif sing bisa digunakake tanpa ana rangsangan saka njaba (Sobur, 2003:295). Njroning awake manungsa pancen wis ana dhorongan iku,

manungsa nindakake samubarang amarga pancen ana pengin nindakake, tuladhane pawongan kang nduweni tanggung jawab gedhe marang pakaryane lan ora ngenteni aba-aba yen arep mwiwiti makaryo. Motif intrinsik gegayutan karo pepinginan individu iku dhewe kanggo ngelakokake samubarang tartamtu.

Motif ekstrinsik yaiku motif-motif sing digunakake amarga ana pengaruh saka njabane (Sobur, 2003:296). Motif iki muncul disebabake ana faktor panjurung saka njabane awake individu. Faktor panjurung iku gegayutan karo kahanan lingkungan sakupenge individu niku dhewe. Tuladhane yaiku bocah kang sregep sinau supaya oleh hadiah saka gurune. Saben dina manungsa kerep nindakake samubarang kang disurung dening motif ekstrinsik.

2. Hierarki Kabutuhan

Konsep hierarki kabutuhan miturut Maslow kasusun awujud trap-trapan. Kabutuhan ing trap kang ngisor kudu dhisik dimaremake utawa paling ora dirasakake wis cukup marem sadurunge kabutuhan ing trapan ndhuwure. Maslow sajrone Feist (2010:331) ngandharake ana limang trapan kabutuhan konatif (*conative need*). Limang kabutuhan kasebut antara liya :

a. Kabutuhan Fisiologi

Kabutuhan fisiologi (*physiological need*) yaiku minangka kabutuhan paling utama kanggo saben manungsa. Ingtrap kang dhasar iki, sajrone Alwisol (2009:204) Maslow ngandharake yen kabutuhan *fisiologi* yaiku mujudake kumpulan bab kabutuhan dhasare manungsa kang utama proses pamuase, amarga nduweni gandheng ceneng langsung karo sipat biologis lan proses uripe. Kabutuhan-kabutuhan kasebut kayata: kabutuhan pangan, omben, panggonan urip, seks, turu, lan oksigen.

b. Kabutuhan marang Rasa Aman

Miturut Maslow sajrone Feist (2010:333) ngandarake yen nalika uwong wis bisa nyukupi kabutuhan fisiologise, banjur tuwuh motivasi marang kabutuhan ing sadhuwure yaiku kabutuhan marang rasa tentrem (*safety need*). Sing dimaksud dening Maslow, kabutuhan marang rasa tentrem mujudake sawijine kabutuhan kang menehi panjurung tumrap sawijine individu kanggo ngolehake katentreman, kapastenan lan kahanan urip kang tumata, Alwisol (2009:205). Kabutuhan marang rasa tentrem kang dimaksud yaiku tumuju rasa tentrem marang jiwa lan bandha.

1) Kabutuhan marang Jiwa

Kabutuhan rasa tentrem marang jiwa kayata: *keamanan fisik, stabilitas, ketergantungan,*

perlindungan lan kebebasan ancaman (perang lan terorisme) peyakit, rasa wedi, rasa kuwatir, bebaya, karusuhan lan bencana alam.

2) **Kabutuhan marang Banda**

Kabutuhan rasa tentrem marang bandha kayata: kabutuhan marang pakaryan lan gaji kang tetep, tabungan lan *asuransi* (askes lan taspen), lan jaminan masa depan.

Kabutuhan marang rasa tentrem beda karo panyukupan kabutuhan fisiologi, amarga kabutuhan marang rasa tentrem ora bisa dimaremake kanthi maksimal. Saben uwong ora mungkin bisa diselamatakemarang bebaya kayata meteor, kebakaran, banjir utawa kedadeyan bebaya liyane, Feist (2010:333).

c. **Kabutuhan marang Rasa Tresna Lan Nduweni**

Kabutuhan marang rasa nduweni lan ditresnani, thukul nalikane kabutuhan sing sadurunge wis bisa dicukupi kanthi rutin. Saben uwong mbutuhake ditresnani lan ana wayahe ngandhrakake perasaan tresnane marang liyan. Tresna ing kene ateges rasa sayang lan rasa rumaket (*to belong*). Rasa pada nresnani lan ngrasa nduweni reraketan antarane uwong siji karo sijine., luwih-luwih sajrone kaluwargane dhewe, kuwi bab kang wigati kanggo saben pawongan. Sajabane kaluwarga, misale kanca kerja, kanca sakelas, lan liya-liane, sawong pengin awake disetujuni lan ditrima.

Maslow jrone (Sabur, 2003:277) ngandharake yen kabeh pawongan mbutuhake rasa dipengini lan ditrima marang liyan. Kanggo maremake kabutuhan iki bisa kanthi cara, kekancan, jejodhohan utawa *ber-organisasi*. Tanpa reraketan kuwi, urip bakal sepi, nanging, rasa sepi ora mesthi ndadekake dampak *negative* tumrap kapribadhene saben uwong. Kanggo saperangan uwong, rasa sepi bisa nyiptakake kreativitas.

d. **Kabutuhan marang Ajine Awak**

Panyukupan kabutuhan marang ajine dhiri manjurus marang kapercayan tumrap dhiri lan pangrasa dhiri nduweni aji. Kabutuhan marang panghargyan kerep dibarengi marang rasa frustrasi lan konflik pribadhi, amarga sing dipingini ora mung pangerten lan pangakonan saka klompok, nanging uga rasa kurmat lan status.

Kabutuhan marang ajine dhiri diperang dadi loro. Kapisan, kabutuhan marang ajine dhiri kang mujudake kabutuhan tumrap rasa percaya dhiri, kompetisi, panguwasan, kacakupan, prestasi, ora gumantung marang liyan, lan kamardikan. Kapidho, panghargyan dening liyan awujud

prestise, pengakuwan, panriman, kawigaten tumrap kabutuhan, nama baik, sarta diregani dening liyan.

Ajiine dhiri dilandhesi saka anane kabisanan kang nyata lan ora mung dilandhesi pamawase wong liya. Sawise uwong wis nyukupi kabutuhane marang pangajene, dheweke siap kanggo nguber *aktualisasi* dhiri minangka kabutuhan kang paling dhuwur miturut teorine hierarki kabutuhane Maslow.

e. **Kabutuhan Aktualisas Dhiri**

Sawise kabeh kabutuhan dhasar dicukupi, tuwuh kabutuhan meta utawa kabutuhan aktualisasi dhiri, kabutuhan menjadi samubarang sing mampu diwujudkan kanti maksimal sakabehe bakat lan potensi. Kabutuhan marang *aktualisasi* dhiri mujudake kabutuhan manungsa kang paling dhuwur. Kabutuhan aktualisasi dhiri kalebu pepinginan kanggo luwih bisa dadi awake dhewe kanthi sawutuhe miturut kemampuan sing diduweni. Miturut teorine Maslow ngenani motivasi, kabutuhan *aktualisasi dhiri* mujudake sawijine hasrat supaya bisa yakin marang awake, laras karo kabisan sarta potensi kang darbeke. Uwong kang nindakake *aktualisasi* dhirine bisa budidayaajine dhiri nalikane disaru, ditolak lan diremehake wong liyan. Wong-wong kasebut meng-ekspresikake kabutuhan dhasar kasebut kanthi cara kang alamiyah lan ora ana tekanan saka budaya. Kabutuhan meta utawa *aktualisasi* dhiri yaiku kabutuhan amarga pengen ngrembaka, pepinginan brubah, lan ngalami *transformasi*, luwih nduweni maksa. Miturut Maslow kabutuhan dhasar kalebu kabutuhan konatif, senajan kabutuhan meta kalebu kabutuhan estetika lan kabutuhan kognitif.

Ciri-ciri manungsa kang nindakake proses *aktualisasi* dhirimiturut Abraham Maslow antara liya :

1) **Mawas Kasunyatan kanthi Efisien**

Ciri kang paling gampang dimangerteni tumrap para manungsa kang nindakake *aktualisasi* dhiri yaiku kawasisane mawas realitaskanthi cermat lan efisien. Manungsa kang nindakake *aktualisasi* dhiribisa mawas realitas kang dumadi, uwal saka pepinginan-pepinginan utawa pangarep arep. Kanthi aktualisasi dhiri, dheweke nduweni kawasisan ngerteni samubarang kang ora pener, palsu, sarta tumindak cidra marang liyan kanthi gampang. Sajrone panliten utawa *survey* kang ora resmi, Maslow uga nemokake prastawa-prastawa kang bakal dumadi kanthi pener.

2) **Nrima marang Awake Dhewe, Manungsa Liya, lan Kodrat**

Kanthi proses *aktualisasi* dhiri, manungsa nduweni rasa kurmat kang gedhe marang awake dhewe lan manungsa liya. Dheweke uga bisa nampa kodrat kanthi sawenehing kekurangan sarta kelemahane

dhewe kanthi *tawakal*. Saliyane iku, dheweke uga merdika saka rasa salah kang gedhe, rasa isin, uga rasa cemas kang ngreridu.

3) **Spontan, Sederhana, lan Sabaene (wajar)**

Tumindak manungsa sinartan *aktualisasi* dhiri *spontan*, sederhana lan sabaene utawa wajar. Tumindake manungsa kang kaya mangkono asli utawa ora digawe-gawe. Tumindake manungsa kang nuduhake anane *aktualisasi* dhiri linandhesan marang pribadine dhewe. Minangka akibat saka gegayutane *timbal baliksaka* sipat iki, manungsa kang nindakake *aktualisasi* dhiri nduweni *kode etik* utawa aturan kang *otonom* lan individu.

4) **Munjerake Pikir Ana Ing Sawijine Masalah**

Maslow nemokake subjek-subjek *aktualisasi* dhiri, mujudake manungsa kang tansah ngrekadaya nindakake tugas, jebibahan sarta misi kang kakawawas wigati. *Dedikasi* marang tugas utawa pakaryan kang ditindakake dening manungsa kang nuduhake anane *aktualisasi* dhiri mujudake pakaryan *non-personal* utawa ora tumuju kapentinganane dhewe

5) **Pemisahan Dhiri lan Kabutuhan Privasi**

Kabutuhan privasi tumrap manungsa kang nuduhake anane proses *aktualisasi* dhiri luwih gedhe tinimbang akeh-akehe manungsa. Sajrone sesambungan sosial, manungsa kanthi proses *aktualisasi* dhiri kerep dianggep kepingin uwal saka lingkungane, tumindak kanthi ati-ati banget lan nduweni watek gumedhe. Pamawas kang kaya mangkono dijalari amarga manungsa kang kanthi *aktualisasi* dhiri kaya-kaya ora mbutuhake manungsa liya. Dheweke amung percaya marang kabisan sarta potensi otonom kang dadi darbeke.

Saliyane iku, pemisahan dhiri lan kabutuhan privasi sawijining manungsa kang kanthi proses *aktualisasi* dhiri, uga gegayutan karo aspek musatake pemikiran utawa konsentrasi. Miturut Maslow, manungsa-manungsa kang kanthi *aktualisasi* dhiri nduweni kawasisan konsentrasi luwih kuwat tinimbang rata-rata manungsa liya.

6) **Mandhiri saka Kabudayan lan Lingkungan**

Manungsa-manungsa kang kanthi proses *aktualisasi* dhiri ora nggumantungake *kepuasan-kepuasan* kang utama marang liyan utawa lingkungane. Sajrone proses pangrempakaning pribadi lan proses uripe, dheweke gumantung marang potensi-potensine dhewe. Manungsa kang kanthi *aktualisasi* dhiri nduweni sipat mandhiri. Dheweke mawas pribadine dhewe minangka agen kang merdeka, aktif tanggung jawab. Saliyane iku dheweke uga kasil dadi manungsa kang disiplin anggongone nemtokake nasibe dhewe.

7) **Kasegaran lan Apresiasi**

Maslow ngandharake yen subjek *aktualisasi* dhiri nuduhake kasaguhan kanggo ngregani apa bae, semono uga marang bab-bab kang biyasa. Dheweke tansah ngregani bab-bab kang pokok sajroning panguripan manungsa, kanthi seneng nganthi nggumun, senajan tumrap manungsa liya bab kang aya mangkono ora narik kawigatenan babar blas.

8) **Pengalaman Luhur utawa Pengalaman Mistik**

Miturut Maslow, manungsa-manungsa kang kanthi proses *aktualisasi* dhiri, umume ngalami apa kang diarani *pengalaman puncak* (*peak experience*) utawa pengalaman mistik (*mistic experience*). Pengalaman puncak tumuju marang *momen-momen* saka rasa pangrasa kang jero. Miturut, Maslow, pengalaman puncak diolehake saka *kreativitas*, pemahaman sarta nyawiji marang alam.

9) **Minat Sosial**

Senajan kadhang kala manungsa kang kathi *aktualisasi* dhiri nduweni rasa sedhik, nesu lan ora trima marang cacat utawa kurange manungsa, nanging dheweke nduweni sesambungan *emosional* kang jero marang sapadhane. Konsekuensine, dheweke nduweni pepinginan kang tulus kanggo aweh pambiyantu marang liyan. Dheweke uga ngrekadaya murih bisa ngrubah manungsa liya kang kurang bener. Tumrap manungsa kang kanthi *aktualisasi* dhiri, sepira cacat utawa bodhone, manungsa yaiku sapadhane kang tansah nduweni pangrasa lan rasa paseduluran.

10) **Gegayutan antar Pribadi**

Manungsa-manungsa kang kanthi *aktualisasi* dhiri nduweni sesambungan karo liyan kang luwih jeru tinimbang manungsa kang ora kanthi *aktualisasi* dhiri. Dheweke seneng mangun sesambungan kang caket karo manungsa-manungsa kang nduweni karakter, potensi, bakat sarta kabisan kang padha. Sabanjure, Maslow ngandharake yen subjeke ora seneng dipuja dening liyan. Rikala dipeksa mlebu sajrone sesambungan kang nyarakake, manungsa kang kanthi *aktualisasi* dhiri luwih milih ngadhoh sabisane

11) **Karakter Demokratis**

Maslow ngandharake manungsa kang kanthi *aktualisasi* dhiri nduweni karakter demokratis. Amarga merdika saka rasa sujana marang liyan, manungsa kang kanthi *aktualisasi* dhiri nduweni rasa hormt kang gedhe marang liyan. Luwih saka iku, dheweke uga gelem sinau marang sapa bae kang aweh panggulawentah. Dheweke anggongone sinau marag liyan ora mawas derajat, pendidikan umur, ras apadene keyakinan-keyakinan politik.

12) **Penolakan Enkulturas**

Ciri kang pungkasan tumrap manungsa kang kanthi aktualisasi dhiri yaiku nuduhake yen dheweke mujudake pawongan kang *otonom*. Dheweke wani lan bisa nduweni pamikiran sarta panemu dhewe, senajan pamikiran kasebut beda karo pamikiran umum. Penolakan marang enkulturas ora banjur nduweni teges yen manungsa kang kanthi *aktualisasi* dhiri iku mbangkang marang wewenang utama mbedhal saka pakulinan, ananging dheweke mujudake sawijine manungsa kang tansah ngrekadaya kanggo medhar prinsip-prinsip tartamtu, uga ora kaprabawan dening budaya masyarakat.

Saka limang kabutuhan ing trapan hierarki kabutuhan Maslow, yen manungsa ora bisa nyukupi salah sawijine mangka bakal tuwuh rasa frustrasi yaiku amarga ora dimaremake marang saben kabutuhan pungkasan tuwuh kabutuhan neurotik, mligine frustrasi marang kabutuhan rasa aman lan kabutuhan tresna uga nduweni pola yaiku gangguan rasa cemas, gangguan pobia lan gangguan kompulsif-obsesif.

Ing pamawase sadurunge Maslow mawas yen kabutuhan *aktualisasi* dhiri bakal tuwuh dhewe sawise kabutuhan marang panganjene dhiri dimaremake. Ananging ing taun 60-an dheweke nduweni pamawas liya yaiku individu kang wis maremake kabutuhan ing trapan ajine dhiri durung mesthi bisa nindakake proses aktualisasi dhiri, Maslow sajrone Feist (2010:335).

Andharan ing dhuwur ana sesambungane karo individu kasebut nduweni nilai-nilai B apa ora. Individu kang njunjung dhuwur nilai-nilai kayata kajujuran, kaendahan. Keadilan lan nilai-nilai B liyane bakal nindakake aktualisasi dhirine sawise kabutuhan marang pangajene dhiri dimaremake, semana uga individu kang ora nduwe nilai-nilai kasebut ora bakal nindakake aktualisasi dhirine senajan dheweke wis bisa nyukupi kabeh kabutuhan-kabutuhan dhasare.

Saliyane limang kabutuhan iki, Maslow sajrone Feist (2010:336) ngelompokake kategori kabutuhan dadi 3 yaiku kabutuhan *estetika*, kabutuhan *kognitif* lan kabutuhan *neurotik*. Ora dimaremake kabutuhan-kabutuhan kasebut sacara tinerusan bisa ndadekake kabutuhan kasebut dadi neurotik yaiku ngakibatake tuwuhe tanda-tanda Kacukupane marang kabutuhan *estetika* lan *kognitif* sajalar karo kagayuhe kesehatan psikologis patologis kang ora bisa dikontrol, ananging kabutuhan neurotik tumuju marang tuwuhe tanda-tanda patologis senajan kabutuhan kasebut bisa dicukupi utawa ora.

5) **Kabutuhan Estetika**

Kabutuhan marang estetika ora asipat *universal*, nanging saperangane individu ing saben budaya awèh motivasi dening kabutuhan marang kaendahan lan pengalaman kang nyenengake

sacara *estetis*, Feist (2010:336). Wong-wong kanthi kabutuhan estetika kang kuwat mengeneke lingkungan kang endah lan teratur In nalikane kabutuhan kasebut ora dimaremake, dheweke bakal nduweni rasa lara meh padha karo wong-wong kang ora dimaremake kabutuhan konative. Wong-wong luweh seneng marang samubarang kang endah tinimbang samubarang kang ala, lan dheweke bisa ngrasakake lara fisik utawa psikologis yen dipeksa kanggo urip ing lingkungan kang reget lan amburadul.

Kabutuhan

3) **Kabutuhan Kognitif**

Saperangan uwong nduweni pepinginan kanggo meruhi samubarang. mecahake misteri lan kanggo mangerteni samubarang tartamtu, Feist (2010:337). Pepinginan-pepinginan kasebut diarani marang kabutuhan *kognitif*. Nalikane kabutuhan *kognitif* ora bisa dicukupi, kabeh kabutuhan kang ana ing saben trap-trapane hierarki keacem ora bisa dimaremake amarga kawruh ngenani kabutuhan kasebut ora diduweni.

Individu-individu kang ora bisa nyukupi kabutuhan *kognitif*, individu kasebut bakal tinerusan ngapusi, rasa pengen nolak pawarta-pawarta marang dheweke, lan bisa uga kenekan penyakit arupa sikap *skeptis*, kuciwalan *sinis*.

4) **Kabutuhan Neurotik**

Kacukupane kabutuhan konatif, estetika lan konatif minangka dhasar kagayuhe kesehatan psikologis individu. Yen kabutuhan-kabutuhan kasebut ora kacukupan bisa nekake penyakit, nanging kabutuhan neurotik njurus marang *kegagalan* ngrembaka lan penyakit, Feist (2010:337).

Andharan kasebut bisa ditegesi yen kabutuhan *neurotik* ateges ora *produktif*. Kabutuhan-kabutuhan kasebut nggrabuk *gaya* urip kang ora sehat lan ora ngupaya kanggo *aktualisasi* dhiri. Kabutuhan neurotik iki asipat *reaktif*, yaiku kabutuhan iki nduweni peran minangka akibat anane kabutuhan-kabutuhan dhasar kang ora bisa dicukupi.

Dimaremake kabutuhan *hierarki (konative, estetika lan kognitif)* dadi dhasar saka kesehatan *fisik* lan *psikis* saben pawongan, lan *frustrasi* amarga kegagalan ngolehake kapuwasan bakal nuwuhake ganguwan, penyakit ing *taraf* tartamtu. Maslow ngandharake, manungsa isih nduweni siji kabutuhan yaiku kabutuhan neurotik, sing kapisah saka telu kabutuhan iku.

Frustrasi amagra kabutuhan hierarki ora bisa dimaremake, kanthi terus-terusan lan ing wektu kang suwe bisa ndadekake kabutuhan kasebut neurotik. Sawise ganti wujud dadi kabutuhan kang neurotik, kabutuhan kasebut bakal nggawe sistem dhewe kang kapisah saka sistem kabutuhan kang sehat. Kabutuhan neurotik nggawe uwong ngalami

stagnan utwa *patologis* sing ora nggagas kabutuhan kasebut kacukupan apa ora.

Kabutuhan *neurotik* asipat *non-produktif* ngrembakake *gaya* urip ora sehat, *gaya* urip sing ora nduweni nilai sajrone gegayutane karo perjuwangan tumuju *aktualisasi* dhiri, *gaya* hidup *reaktif*, nduweni peran minangka akibat saka kabutuhan keamanan ora bisa dimaremake, bisa uga ngembangake pepinginan kanggo nimbun dhuwit lan *harta* benda. Panjurung kanggo nimbun kaya mangkono disebut panjurung *neurotik*, ora nduweni aji kanggo *motivator* tumuju *kesehatan* jiwa. Uwong sing kabutuhane marang rasa tresna lan nduweni ora bisa dimaremake, bakal ngembangake tindak-tanduk kang *agresif* lan gampang pegel kuwi kabutuhan *neurotik* kng ora nduweni peran *positife* sajrne ngobahake tumuju *aktualisasi* dhiri.

Kabutuhan *neurotik* bedha karo kabutuhan hirarki amaraga mareme kabutuhan *neurotik* ora nggawe uwong sing uwong ngrembaka dadi sehat. Senajan diwenahi saakehe sing dibutuhake, uwong kang kabutuhane wis dadi *neurotik* ora bakal *berkurang* pepingine kanggo tetep nyukupi kabutuhane senajan wis bisa dicukupi. Kanggo pawongan kang ngalami *neurotik*, bisa dicukupi orane, kesehatan jiwa ora brubah dadi luwih apik. Frustasi (amarga ora dimaremake) saben jenjang kabutuhan bisa brubah dadi kabutuhan *neurotik*, mligine frustasi ing kabutuhan marang rasa aman lan kabutuhan marang rasa diduweni lan ditresnani.

6) **Jonah Complex**

Miturut Maslow sajrone Feist (2010:356) ngandharake yen kabeh individu kang lair nduweni kekeparepanaweh kesehatan psikologise kanti cara nindakake *aktualisasi* dhiri, nanging mung sethithik wong kang bisa maremake kekeparepan kuwi. Kapribadhen kang normal lan sehat, pangrembakane bisa radhak telat saka panyukupane kabutuhan ing saben trap-trapan hirarki, saperangan uwong kang wis maremake kabutuhan marang rasa tresna lan ajine dhiri nanging tetep durung bisa ngelakoni proses *aktualisasi* dhiri amarga ora nduweni nilai-nilai kabecikane urip.

4. **Landhesane Teori**

Panliten iki migunakake titingan psikologi sastra. Teori psikologi kang digunakake yaiku teori psikologi kapribadhen Maslow. Teori psikologi kapribadhen kasebut kayata: teori *holistik-dinamis*, teori motivasi kabutuhan, teori hirarki kabutuhan, nilai-nilai kabecikan urip, lan kabutuhan *neurotik*. Teori *holistik-dinamis* yaiku ngandharake yen sawijine saka uwong bakal aweh motivasi dening siji utawa luwih kabutuhan lan nduweni potensi tumuju kesehatan psikologis yaiku *aktualisasi* dhiri.

Kabutuhane manungsa kasusun saka limang trapan yaiku fisiologis, rasa tentrem, rasa tresna lan nduweni, ajine dhiri lan *aktualisasi* dhiri. Saben trapan kebutuhan bakal dimaremake saka

kabutuhan kang paling dhasar dhisik banjur marang kabutuhan sadhuwure. Kabutuhan aweh motivasi marang tumindake uwong kanti tujuwan kabutuhan iku dhewe. Nalikane *proses* kanggo maremake kabutuhan, ora sethithik kang ngalami kegagalan pangrembakan saka anane kabutuhan ing trapan hirarki kang radhak telat panyukupane. Sababe yaiku ora duwenine nilai-nilai kabecikan urip sajrone jiwane. Wong kang ngalami kegagalan nindakake *aktualisasi* dhiri amarga ora diduweni nilai-nilai kabecikan urip bakale ngalami masalah babagan panyukupan kabutuhan ing trap-trapan sangisore. Saka anane kabutuhan kang ora bisa dicukupi kanthi terus-terusan ndadekake kabutuhan kasebut asipat *neurotik*. Kabutuhan *neurotik* yaiku kabutuhan kang ngrabuk *gaya* urip kang ora sehat lan sipat-sipat kayata *emosional*, ora bisa mawas kasunyatan kanti *efisien* lan ora bisa nrima awake dhewe lan kodrat senajan kabutuhan kasebut ana sing bisa dimaremake utawa ora dimaremake

C. **METODHE**

Sumber data kang digunakake sajrone panliten iki yaiku novel “*Wewadine Alas Pejaten*” anggitané C. Is Sarjoko kang diterbitake dening Elmatera Publisng Yogyakarta taun 2012.

Data ing panliten kuwalitatif awujud tembung, tetembungan, lan wacana, Ratna (2013:47). Wujud dhata sajrone panliten iki arupa ukaratetembungan, ukara lan wacana kang ana gegayutane karo prakara kang arep diteliti yaiku gambaran problem kabutuhan kang gandhesi tumindak kriminal paraga priya minangka durjana sajronenovel *Wewadine Alas Pejaten* anggitané C. Is Sarjoko

Instrumen panaliten mujudake perangan alat sing digunakake kanggo panliten. Ing panliten iki kang dadi instrumen utawa alat pangumpulan dhata kang utama yaiku panliti dhewe. Panliti kudu maca teks sastra kanthi wutuh, amrih bisa mendharake perkara-perkara kang ana sajrone novel.

Tata cara kanggo ngumpulake data kang digunakae ing panliten iki yaiku teknik pustaka kanthi ngumpulake dhata-dhata arupa buku-buku saka pirang-pirang sumber sing ana gegayutane karo masalah panliten iki. Panliten iki nggunakake sumber pustaka saka novel *Wewadine Alas Pejaten* anggitané C. Is Sarjoko, buku-buku lan sumber saka internet kang ana gegayutane karo uderan panliten. Kanthi cara teoritis yaiku maca kang dibolan-baleni. Tata cara kang digunakake jroning panliten iki yaiku teknik waca pilih cathet lan teknik kapustakan. Teknik waca pilih cathet iku digunakake kanggo nggoleki data kang dadi sumber panliten kanthi cara maca teks utawa literatur kang dadi sumber data panliten. Carane kathi menahi tandha-tandha arupa kertas

Tata cara pangolahan data sajrone panliten iki yaiku nggunakake teknik analisis deskriptif. *Teknikan analisis deskriptif* yaiku analisis kang ditindakake kanthi cara ngandharake *fakta-fakta* bajor kasusul analisis, Ratna (2013:53).

D. ANDHARAN

Panliten iki ngandharake saperangan underan kang bakal dirembag, yaiku ngenani gambaran wujud lan carane paraga Budi Angkoro kanggo nuntasake problem-problem kabutuhane ing trapan hierarki, gambaran sabab gagale *aktualisasi* dhiri paraga Budi Angkoro lan gambaran kegagalan pangrembakan tumuju *aktualisasi* dhiri marang kapribadhene paraga Budi Angkoro.

1. Gambaran Wujud lan Carane Budi Angkoro Kanggo Nuntasake Problem-problem kabutuhane Ing Saben Trap-trapan Hierarki

Sajrone Novel *Wewadine Alas Pejaten* iki paraga utama priya yaiku Budi Angkoro digambarake minangka tokoh kang nduweni watek ala, lumantar tindak-tanduke minangka durjana. Budi Angkoro ngakune laku dagang, nanging sejatine dheweke yaiku tetuwane rampog sajroning alas jati, kang kawentar julig lan wengis. Gambarane kaya pethikan ing ngisor iki:

“Mangka sejatine, Budi Angkoro mono tetuwane rampog jroning alas jati sing padha dieringi ing anak buahe. Dheweke kawentar julig ngatur strategi marang begudhale nganthi wis pira wae dheweke digrebeg polisi alas, nanging tansah slamet, lolos saanak buahe.” (WAP, No.3, 2012)

Saka pethikan ing ndhuwur bisa dimangerteni yen tokoh Budi Angkoro sajrone crita digambarake minangka tokoh kang nduweni sipat ora becik lumanatar pakaryane minangka durjana maling kayu ing alas jati. Budi Angkoro uga digambarake minangka pangarepe rampog jroning alas jati, kang kawentar ala wateke saengga diwedeni marang anak buahe. Kadurjanan kang dilakoni Budi Angkoro dilandhesi saka anane kabutuhan-kabutuhan kang kudu dicukupi minangka carane maremake uripe. Pakaryane minangka durjana ora ana sing ngerti, ora kajaba Bojone dhewe. Budi Angkoro ngakune nyambut gawe kanthi laku dagang.

Sesambungan karo andhran ing dhuwur, minangka tetuwane rampog kang dieringe anak buahe, ndudohake yen paraga Budi Angkoro sajrone cerita digambarake minangka paraga utama priya kang nduweni sipat wengis. Sipat wengis negesake sipat kang sereng lan diwedeni dening liyan. Mula anak buahe ora ana sing maneni apa

kekepareane Budi Angkoro baba dum-duman asil jarahan. Gambarane kaya pethikan ing ngisor iki:

“Nggih namung kula tampi ngoten mawon, wong kula mboten wani nek ajeng nlesih bab angsal-angsalan niku. Kang Angkoro niku riyin sing paling diwedeni, wong dianggep begolane maling sing paling dhug-dheng. Dene anggen kula mlebu metu buwi niku rak trekah kula piyambak” (WAP, No.51, 2012)

Saka pethikan andharan ing dhuwur ndudohake yen sipat sereng kang diduweni tokoh Budi Angkoro kuwi ndadekake dheweke pengarepe rampog, kang paling diwedeni. Kayata bab oleh-olehan wae anak buahe ora ana sing wani jejuluk luwih. Kabeh anak buahe padha tunduk, urmat lan manut dening printahe. Katitik saka pangakone Blegog yen ta dheweke ora wani takon babagan bageyan asil saka nggarong. Blegog mung nrima sakolehe ngekeki Budi Angkoro.

Pakaryane Budi Angkoro kang ala kuwi wis dilakoni awit nalika dheweke isih jaka. Amarga sabane, dolane, neng alas jati kuwi. Budi Angkoro wiwitane mung golek rencak kanggo adang Mbokke, neng sarana awor karo kanca-kanca sing tumindake ora becik, wusanane mundhak gedhe wani nyolong kayu jati senajan mung cilik-cilikan, pungkasane Budi Angkoro malih tuman nyolong. Bareng wis diwasa, Budi Angkoro wis dadi pegarepe maling kayu ing alas jati kuwi. Malah saiki, dheweke wis nduwe tukang tadhah gedhe kang siap nadhahi asil colongane lan wani mbayar ing ngarep dhisik. Gambarane kaya pethikan ing ngisor iki:

“Oh...apurane aku, Le. Bapak pancen wong LeletheKing jagad sing ora pantes tinulad ing anak putu. Mbokmu lan kowe ora ngerti, yen aku sing ngaku bapakmu iki, sejatine wong sing ala lan culika. Anggonku seneng maling, ngrampog, ngencu kuwi ora mung sakiki wae, ning taklakoni wiwit aku isih jaka. Wiwitane ya mung nyolong kayu jati cilik-cilikan, ning wusanane merga sawungku karo wong-wong ala sing seneng keplek, kecek, main madon, uripku bubar. Kanggo nyukupi kesenenganku, apa wae sing cepet ngolehake dhuwit ndaktemak. Kabeh tindak dudu daklakoni, wis ora ana rasa wigah-wigih,” jlentrehe Budi

Angkoro kanthi ukara teges.”(WAP, No.59, 2012)

Saka pethikan andharan ing dhuwur, bisa dimangerteni yen maling kayu kang dilakoni Budi Angkoro kuwi wis dilakoni awit dheweke isih jaka. Salah pasrawungan maleh ndadekake Budi Angkoro ketularan nyolong kayu melu-melu kancane, masan wis diwasa colongane saya wani tambah ake, mundhak diwasa Budi Angkoro dadi pangarepe rampog kang kawentar paling dhug-dheng. Ora mokal yen saben-saben jarahan mesthi ngasilake asil kang gedhe.

Sesambungane karo andharan ing ndhuwur, saben kadurjanan kang dilakoni, Budi angkoro lan anak buahe mesthi bisa lolos saka tangkepan polisi. Kabeh kuwi ndudohake yen Budi Angkoro nduweni watek kang julig, katitik saka nalikane Budi Angkoro ngatur strategi kanggo nindakake kadurjanan, kang mesthi ora konangan. Gegambarane kaya pethikan andharan ing ngisor iki:

“Dheweke kawentar lan julig ngatur strategi marang begudhale nganthi wis pira wae dheweke digrebeg polisi alas, nanging tansah slamet, lolos saanak buwahe.”(WAP, No.3, 2012).....

“Budi Angkoro dhewe gumun, geneya wis ping piro wae digrebeg polisi alas, dheweke tansah bisa lolos lan slamet. Ya mung lagi sepisan ji mbiyen, kena tembakane Dibyo.” (WAP, No. 6, 2012)

Saka andharan ing ndhuwur dimangerteni yen watak julig kang diduweni tokoh Budi Angkoro ndudohake yen Budi Angkoro kuwi wong kang pinter, katitik saka, nalikane Budi Angkoro ngatur strategi ing saben-saben kadurjanan kang bakal ditindakake. Nganti wis saakehe grebegan, Budi Angkoro lan begudale isih bisa slamet tekan seprene. Saka julige Budi Angkoro mimpin kadurjanan kuwi, ora mokal yen dheweke dipilih minangka pangarepe rampog lan anggone ngrampog, njarah lan maling kayu jati bisa awet, ora konangan babar blas nganthi seprene.

Manungsa digambarake minangka makhluk kang ora nate bisa ana ing kahanan kang samareme. Nalikane bisa ngrasakake marem dening sawijine kabutuhan, mula kabutuhan-kabutuhan liyane bakal padha thumukhul nuntut kanggo dimaremake.

Problem kabutuhan, minangka bab kang mancing tuwuhe perkara kang ngelandhesi paraga Budi Angkoro ing novel *Wewadine Alas Pejaten* iki kanggo tumindak kriminal.Andharan kasebut

disengkuyung karo teorine Maslow ngenani hierarki kabutuhan. Konsep hierarki kabutuhan miturut Maslow kasusun awujud trap-trapan. Kabutuhan ing trap kang ngisor kudu dhisik dimaremake utawa paling ora dirasakake wis cukup marem sadurunge kabutuhan ing trapan ndhuwure. Maslow sajrone Feist (2010:331) ngandharake ana limang trapan kabutuhan konatif (*conative need*). Limang kabutuhan kasebut antara liya :

a. Kabutuhan Fisiologis

Kanggo maremake kabutuhan fisiologise mligini kabutuhan marang pangan saben dina, paraga Budi Angkoro nindakake kadurjanan kanti lakon maling kayu jati ing alas Pejaten. Nanging ngertine bojone, Budi Angkoro kuwi lakon dagang karo kancane kang aran Candholo, sing kerep lunga nganthi pirang-pirang dina yen mulih ya olehe dhuwit akeh. Mula ora nuwuhake cubriya dening Bojone lan tangga teparo. Gegambarane kaya pethikan ing ngisor iki:

“Kerep-kerep budhal saka ngomah wayah sore, lunga sok nganti pirang-pirang ndina. Mangka sejatine, Budi Angkoro mono tetuwane rampog sajrone alas jati.”(WAP, No.3, 2012). “Jarene ya dagang kayu, material, wesi, pokoke sak entuke (WAP, No. 6, 2012). “Ngertine sing wadon, bojone kuwi laku dagang. Yen mulih entuke dhuwite ya akeh.” (WAP, No.1, 2012). “Budi Angkoro ngakune laku dagang, bathon karo kancane sing jeneng Candholo.” (WAP, No.2, 2012)

Saka andharan pethikan ing ndhuwur bisa dimangerteni yen sejatine pakaryane Budi Angkoro mono minangka maling kayu jati, nanging ngertine liyan Budi Angkoro mono laku dagang karo kancane jeneng Candholo. Yen ninggalake omah sok-sok nganthi pirang-pirang dina lan yen mulih gawanane dhuwit ya akeh. Mula masarakat apa dene anak bojone ya ngandel apa kang diandharake Budi Angkoro yaiku laku dagang dodolan kayu, material, wesi, lan sapiturute. Kadurjanan kang dilakoni Budi Angkoro kasebut kanggo nyukupi kabutuhan fisiologise yaiku kaperluwan urip saben dinane.

Saliyane pakaryane kang ala, tumindake Budi Angkoro uga akeh kang kurang prayoga. Kanggo nyukupi kabutuhan fisiologise marang seks lan rasa marem, Budi Angkoro uga sok-sok gawenane

ngombe, judi lan madon barang. Gegambarane kaya pethikan ing ngisor iki:

“Ning kesenengane Budi Angkoro sing ora apik lan kurang prayoga akeh, kayata keplek, minum, njajani, nguja-uja kanca, malah ya madon barang. Ning Mbok Budi ya ora wani elik-elik, gedhene ngandhani utawa ngelingake merga lagi pasang ulat ” (WAP, No.2, 2012)

Saka pethikan andharan ing dhuwur bisa dimangerteni yen tindak-tanduke Budi Angkoro ala lan akeh kang kurang prayoga. Kanggo nyukupi kabutuhan fisiologis, mligine marang kapuwasan batine kuwi Angkoro wani ngelakoni apa wae sing sekirane cepet ngolehake dhuwit. Mula Budi Angkoro lelakon nyolong, njarah, ngrampog uga mateni uwong. Kanggone kabeh bakal dilakoni penting ngasilake dhuwit gedhe saengga kabutuhan fisiologise kacukupan kabeh kanti marem.

b. Kabutuhan marang Rasa Tentrem

Nalikane Budi Angkoro metu saka omah ing sisih lawang ana wong wadon turu ing dhipan, kanggo nyukupi kabutuhane rasa tentrem marang jiwane, Budi Angkoro ngakon anak buwahe kanggo nyumpeli lambene wong tuwa kuwi supaya yen ngililir banjur ora bengok-bengok nggawe tangga-tangga padha mara nulungi lan nggagalake jarahane. Gegambarane kaya pethikan ing ngisor:

“Gage Budi Angkoro ngongkon anak buwahe mbekem tutuke wong tuwa iku supaya ora bengok-bengok, kancane naleni sikil lan tangane kenceng. Bubar iku tutuke wong tuwa iku diseseli gombal.”(WAP, No. 4, 2012).....
“Sawise anak buwahe nyikat kabeh barang mbejaji, tinampam mobil sing wis disedhiyakake neng njaba.” (WAP, No.5, 2012)

Saka andharan ing dhuwur bisa dimangerteni yen tumindake Budi Angkoro marang Ibune Dibyo kasebut dilakoni kanggo nyukupi kabutuhan rasa aman marang jiwane amarga yen wong kuwi tangi lan mangerteni kahanane banjur bengok-bengok njaluk tulung, ndadekake wong-wong padha pada teka kanggo nulungi. Kabeh kuwi dilakoni minangka carane njaga keslametane dhewe lan anak buwahe.

Sejatine senajan wis ora ngelakoni maling maneh, uripe Budi Angkoro wis cukup, wis cukup, wis tumata karo asil-asil colongane nanging mung sarana nuruti atine kang srakah pengen urip kepenak lan numpuk bandha nanging tanpa

nyambut gawe sing halal pakaryan kuwi tetep dilakoni tekan seprene. Gegambarane kaya pethikan ing ngisor iki:

“Ngrungmangsani uripe sing wis letheke, tangane sing wis kelepotangetine wong sing ora dosa, mung merga nuruti kamurkane ati srakah. Pingin urip kepenak lan numpuk bandha, kanthi tanpa nyambut gawe sing halal.”(WAP, No.2, 2012)

Saka andharan ing dhuwur dimangerteni yen sipat srakah kang diduweni tokoh Budi Angkoro ing cerita iki ndadekake tokoh kasebut nindakake cara-cara kang ora becik, kanggo nyukupi kabutuhane rasa tentrem marang bandhane. Butuhe iso numpuk bandha, oleh dhuwit cepet tanpa mikir sing dilakoni kuwi khalal orane. Watak kang srakah kuwi njalari uripe Budi Angkoro katon goreh ora jenak. Saengga rasa marem marang bandha kudu terus-terusan lan bolak-balik dicukupi amarga ora nate ngrasa marem kanthi cukup. Budi Angkoro sejatine katon goreh ora jenak yen ngeling-eling lelakon 28 taun kepungkur. Nalikane dheweke karo sakancane lagi nglaraki asil kayu colongan. Sejatine Budi Angkoro ngerti yen ana komandhan polisi kang anyar jenenge Dibyo kerep ngenekake patroli ing njero alas jati, ora kajaba wengi kuwi. Nanging Budi Angkoro ora nggagap bab kuwi, mung modhal ngati-ati, Budi Angkoro tetep maling kayu kanggo nyukupi kabutuhan fisiologise uga marang rasa aman marang jiwa lan bandhane.

c. Kabutuhan marang Rasa Tresna lan Nduweni

Sejatine tokoh Budi Angkoro ngrasa welas marang sing wadon kang setya bekti marang dheweke kuwi, nanging amarga Budi Angkoro ngrasa yen uripe kuwi wis letheke lumantar tindak-tanduke kang ala, ndadekake dheweke kasar marang sapa wae ora liya marang bojone dhewe. Gegambarane kaya pethikan ing ngisor iki:

“Budi Angkoro mono, yen atine dhong wening, jane ya getun yen menthas nyenthak-nyenthak wadon sing tansah setya bekti iku.”(Novel WAP.No.2.2012)

Saka Andharan ing dhuwur bisa dimangerteni yen Budi Angkoro kerep ngrasa welas marang sing wadon yen bar disentak. Kuwi kabeh jalaran dheweke kang ngrumangsani uripe wis letheke amarga blepotan getihe wong kang ora dosa merga mung nuruti ati kang srakah kuwi, lan ora pengen bojone melu kepikiran apa gawe pikirne ora

nate jenak. Kabeh kuwi minangka panyukupane kabutuhan marang rasa tresna lan nresnani marang bojone.

Gegambarane liya ngenani sipat welas kang diduweni Budi Angkoro, nalikane dheweke ngrampog lan mateni wong kang dirampog, dheweke weruh bayi atine maleh welas, pepingine nduwe anak ora keturunan banjur bayi kuwi didibopong digawa mulih. Gegambarane kaya pethikan ing ngisor iki:

“Nalikane ngliwati kamar sing ana bayine, weruh bayi iku isih turu nglintek, atine dadi welas lan trenyuh. Eling-eleng kepingine nduwe anak seprana-seprene durung keturunan. Tanpa mikir dawa, bayi iku dikukup dibopong metu tumuju mobil. Bayi iku isih tetep turu nglintek”. (WAP, No.5, 2012)

Saka andhran ing dhuwur bisa dimangerteni senajan tokoh Budi Angkoro digambarake minangka paraga kang ala lumantar lindak-tanduke minangka durjana lan ora luput akeh kesenengane kang kurang prayoga, apa maneh tumindak kasare marang bojo, nanging dheweke isih nduweni rasa welas marang liyan, ora kajaba marang bayi abang anake wong kang gawe atine mangkel amarga nembakake timah panas ing lengene. Sing saiki wis dipateni sak bojone kanthi cara kang kejem lan dijarah bandhane. Bayi kuwi dibopong tumuju mobil banjur diwenehake bojone kang ditampa kanthi bungah ati. Kuwi dilakoni Budi Angkoro kanggo nyukupi kabutuhan rasa tresna marang bojone lan kabutuhane marang rasa nduweni anak sing durung nate dadi kasunyatan.

Saliyane nduweni sipat welas marang bojone lan wong liyan dheweke uga welas asih marang anak angkate, senajan bocah kuwi ora liya anak saka wong sing tau nggawe tatu dheweke lan iki dheweke bisa bisa males dhendhame. Gegambarane kaya pethikan ing ngisor iki:

“Wiwit bayi anggone ngopeni lan nggemateni kaya anake dhewe, sekolah pinter lan lancar tur kasinungan, bebuden sing becik. Karo wong tuwa bekti, asih lan ngajeni, saya nambahi tresnane Budi Angkoro, lan bojone nganti prasasat duwe karep lan njaluk apawae dituruti. Mula kekarepane kepingin dadi polisi ya dituruti, disengkuyung.” (WAP, No. 5, 2012)

Saka andharan ing dhuwur bisa dimangerteni senajan dudu darah daginge, senajan bocah kuwi anake wong sing tau gawe awake kelara-lara merga timah panas kang nembus lengene, nanging Budi Angkoro welas asih marang bocah kuwi. Diopeni lan digemateni kaya anake dhewe. Bocah kuwi uga bekti, ngajeni menyang dheweke ora mokal yen apa kang dikarepake lan dijuluk kayata nalikane dheweke pengen dadi polisi banjur dituruti marang Budi Angkoro. Kabeh kuwi minangka panyukupan kabutuhan rasa tresnane marang pepingine gedhene kanggo nduweni anak.

d. Kabutuhan marang Ajine Awak

Sawise kabutuhan marang rasa tresna lan nduweni bis dicukupi banjur tuwuh motivasi marang kabutuhan ing sadhuwure yaiku kabutuhan marang ajine dhiri. Kabutuhan marang ajining dhiri kang dimaksud yaiku tumuju rasa prasaja marang dhiri kang nduweni aji. Kabutuhan marang ajine dhiri kerep sesambungan karo rasa *frustasi lan konflik batin*, amarga kang dikarepake uwong ora mung rasa peduli lan pangakon saka sawijine klompoke, nanging uga rasa urmat lan status kang merlukake standar moral, sosial lan agama. Budi Angkoro kerep ngancem sing Wadon kanthi guneman arep dipegat uga ditundhung ngalih saka omah yen ora sarujuk karo tindak-tanduke. Gegambarane kaya pethikan ing ngisor iki:

“Ning Mbok Budi ya ora wani elik-elik, gedhene ngandhani utawa ngelingake, merga lagi pasang ulat wae, pak budi wis ngancam olehe arep megat kanthi tembung sing nyerikake ati.” Mbokmu, yen kowe ora seneng karo kabeh tumindakku, kowe kenalunga saka kene. Kowe kuwikudune ngrungmangsani, kaya apa pambudidayaku supaya kowe bisa misungsungake anak. Ning endi kasunyatanane. Kowe wadon gabug.” (WAP, No.2, 2012)

Saliyane tumindake kang kasar marang sing Wadon, Budi Angkoro uga kerep ngancem kanthi tembung arep dipegat lan dipeksa lunga saka omah yen sekirane sing Wadon ora gelem nrima kabeh tumindake kang ala iku kanthi tembung-tembung kang kasar ing lan nyerikake ing kupinge. Saengga sing Wadon ora nate wani semaur apa-apa. Kabeh mau dirumangsani marang Mbokne, dheweka kang ora bisa meteng lan mingsungake anak kanggo bojone. Tumindake kang kasar, kerep ngancem kuwi ora liya kanggo nyukupi kabutuhane kanggo diregani sing Wadon.

Ing pamawase sadurunge Maslow mawas yen kabutuhan *aktualisasi* dhiri bakal tuwuh dhewe sawise kabutuhan marang panganjene dhiri dimaremake. Ananging ing taun 60-an dheweke nduweni pamawas liya yaiku individu kang wis maremake kabutuhan ing trapan ajine dhiri durung mesthi bisa nindakake proses aktualisasi dhiri.

2. Sabab Gagale Aktualisasidhiri Budi Angkoro

Sajrone novel *Wewadine Alas Pejaten* iki tokoh Budi Angkoro ora bisa ngrembaka tumuju kesehatan psikologise (*aktualisasi* dhiri), amarga dheweke ora nduweni nilai-nilai kabecikan urip, senajan Budi Angkoro wis bisa nyukupi kabutuhane marang trapan ajining dhiri. Minangka gegambarane panyebape bakal diandharake ing ngisor iki:

a. Ora Blaka

Minangka maling kayu ing alas pejaten lan pangarepe rampog, negesake yen tokoh Budi Angkoro kerep ngomong ora blaka. Kuwi dilakoni dheweke minangka upayane ngumpetake kadurjanan kang wis dilakoni supaya ora diweruhi dening liya. Gegambarane kaya pethikan ing ngisor iki:

“Cukup dakwangsuli, anake kanca sing ditinggal mati wong tuwane merga kacilakan.” (WAP, No.62, 2012)

Saka pethikan andharan ing dhuwur dimangerteni yen Budi Angkoro ora jujur nalikane mangsuli pitakone bojone ngenani asal-usule bayi kang diwenehake Budi Angkoro wengi kuwi, kanthi wangsulan kang negesake yen bayi kuwi anake kanca kang ditinggal mati wong tuwane amarga kacilakan bojone ngandhel-ngandhel wae.

Pikirane Budi Angkoro lagi ora jenak negesake perkara kang abot sing dipikir kang ngganjel atine. Mula saben ditekoni sing wedok jawabane sengol, sekarepe dhewe. Gegambarane kaya pethikan ing ngisor iki:

“Budi Angkoro wis pirang-pirang dina iki tansah katon thenger-thenger sajak mikir perkara abot sing ngganjel ing atine. Lungguh kanton goreh ora jenak.” Pakne, sing kok pikir kuwi apa?” pitakone bojone, “Wis, ta Mbokmu. Kowe kuwi rasah ndremimil wae nambahi mangkel ati,” wangsulane sing lanang sengol.” (WAP, No.1, 2012)

Saka pethikan andharan ing dhuwur bisa dimangerteni yen Budi Angkoro nduweni sipt ora blaka, nalikane sing Wadon takon nanging

jawabane malah sengol. Sawajare wong kang wis omah-omah sing Wadon kepengen mangerteni apa kang dadi pikiran Budi Angkoro, sapa ngerti yen saumpama crita perkara kang dadi pikiran kuwi bisa digoleki solusine bebarengan, nanging watake Budi Angkoro kang emosian, lagi ngomong sethithik wae wangsulane wis ora menakake ati. Sipat ora blaka marang sing Wadon ndadekake perkara kang abot ing pikirane ora bisa dipungkasi.

Sipat ora blaka kang diduweni tokoh Budi Angkoro uga bisa katitik nalikane dheweke ngandharake pakaryane sasuwene iki yaiku lakon dagang karo kancane candholo ning kasunyatane pakaryane yaiku minangka pangarepe maling. Gegambarane kaya pethikan ing ngisor iki:

“Budi Angkoro ngakune laku dagang, bathon karo kancane sing jeneng Candholo.” (WAP, No. 2, 2012)

Tokoh Budi Angkoro ora blaka marang sing Wadon, gegayutan karo apa kang dirasakake. Sejatine sawajare wong kang wis bebojoan kudune ora ana bab-bab kang diumpetake, kayata nalikane ditekoni bojone semare malah ora menakake ati. Gegambarane kaya pethikan ing ngisor iki:

“Budi Angkoro mono, yen atine dhong wening, jane ya getun yen mentak nyentak-nyentak sing wadon kang tansah setya bekti iku.” (WAP, No.2, 2012)

Saka andharan ing dhuwur bisa dimangerteni yen tokoh Budi Angkoro kasebut ora blaka sakjane dheweke ngrasa mesakne marang bojone sing selawase iki setya bekti marang dheweke, senajan saben dina disenthaki. Budi Angkoro ngrumangsani kang wis letheke merga blepotan getihe wong akeh kang ora dosa. Sipat ora blaka marang dhiri lan liyan negesake yen parag Budi Angkoro ora nduweni nilai-nilai kabecikan.

b. Seneng Bab Kasar

Tindak-tanduke budi angkoro kang cedhak bab-bab kang kasar negesake yen tokoh Budi angkoro ngelakoni lan nikmati uripe kanthi cara-cara kang ora endah. Sakjane yen ora ngrampog lan maling kayu maneh uripe Budi Angkoro ya wis cacukupan, tangga-tanggane ya percaya lan ora ana sing cubriya marang kadurjanan kang wis ditindakake. Nanging mung merga nuruti pepingine ati srakah, ngrumangsani uripe wis letheke dheweke ora bisa nggiring uripe marang arah kang luweh becik lan endah. Gegambarane kaya pethikan ing ngisor iki:

“Sejatine umpama wis ora ngalakoni maling, uripe Budi Angkoro ya wis tumata.” (WAP, No.5, 2012)

Saka andharan ing dhuwur bisa dimangerteni yen sejatine Budi Angkoro pancen ora seneng marang pakaryan kang luwih endah, senajan uripe wis tumata Budi Angkoro tetep ngelakoni pakaryane kang ala kuwi yaiku minangka durjana. Kabeh mau jalaran atine kang srakah, pengen numpuk bandha saakeh-akehe nanging ora gelem ngrekasa dhisik nggawe usaha kang halal, ngasilake dhuwit saka kringete dhewe. Saka tindak tanduke kang kasar mula negesake yen Budi Angkoro ora nduweni nilai-nilai kabecikan yaiku seneng marang bab-bab kang endah.

3. Akibat Kegagalan Pangrembakan marang Psikologi kapribadhene Budi Angkoro

Kabutuhan neurotik thukul saka anane rasa frustrasi kang *ekstrem* amarga pangrembakane kabutuhan hierarki, radhak telat sajrone panyukupane tumuju *aktualisasi* dhiri. Sababe saka ora diduweni nilai-nilai kabecikan urip sajrone jiwane manungsa. Kabutuhan neurotik asipat non-*produktif*, yaiku gaya hidup reaktif, lan ngrembakaka marang gaya urip kang ora sehat,

Sajrone Novel *Wewadine Alas Pejaten* iki paraga Budi Angkoro digambarake minangka paraga kang gagal pangrembakane tumuju kesehatan psikologi, yaiku *aktualisasi* dhiri. Gagale paraga Budi Angkoro ngrembaka tumuju kesehatan psikologis amarga ora diduweni nilai-nilai kabecikan urip, mula kabutuhan-kabutuhan-kabutuhan ing trapan kang dhasar brubah dadi kabutuhan kang neurotik.

Kabutuhan neurotik yaiku kabutuhan kang dimaremake utawa kabutuhan kasebut ora wis ora penting, kabutuhan kasebut ngrabuk *gaya* urip kang ora sehat, saengga nduweni dampak marang psikologis kapribadhene paraga Budi Angkoro kayata: tuwuhe sipat emosional, rasa ora bisa mawas kasunyatan kanthi efisien, lan rasa ora bisa nrima marang awake dhewe, manungsa liyan lan kodrat, lsp. Gegambarane kaya petikan ing ngisor iki:

4.3.1 Emosional

Rasa frustrasi tuwuh minangka anane rasa kuciwa marang kegagalan kang dialami kanthi terus-terusan. Individu kasebut bakal kenek penyakit gampang emosi. Rasa kuciwa Budi Angkoro marang sing Wadon amarga ora bisa mingsungake anak kanggo dheweke ndadekake rasa frustrasi kang gedhe lan nduweni pangaribawa marang psikologi kapribadhene Budi Angkoro arupa sipat kang gampang *emosi* lumantar tanduke kang kasar marang sing Wadon. Gegambarane kaya petikan ing ngisor iki:

“Pakne, sing kokpikir kuwi apa?”
pitakone bojone, “dene ditawani
apa-apa ming yah yoh tanpa

disenggol, dipangan apa manh diombe. Galo wedange nganti wis adhem, jare nek esuk ora ngeteh nasgithel kuwi awan sok njur krasa mumet. Kana diombe dhisik, ben aku sing ngladheni kuwi lega.....

“Wis, ta Mbokmu. Nek Aku wis butuh rak ya takpangan utawa takombe. Kowe kuwi rasah ndremimil wae nambahi mangkel ati.” (WAP, No.1, 2012).....

“Ning Mbok Budi ya ora wani elik-elik, gedhene ngandhani utwa ngelingake, merga lagi pasang ulet wae, Pak Budi wis ngancam olehe arep megat kanthi tembung sing nyerikake ati. Mbokmu, yen kowe ora seneng karo kabeh tumindakku, kowe kena lunga saka kene. Kowe kuwi kudune ngrumangsani, kaya apa pambudidayaku supaya kowe bisa mingsungake anak. Ning endi kasunyatanane. Kowe wadon gabug.” (WAP, No.2, 2012)

Saka andharan pethikan ing ndhuwur bisa dimangerteni yen Budi Angkoro nduweni sipat gampang emosi. Katitik nalikane sing wadon nawani mangan karo ngombe, wangsulan kasar malah sing diolehi. Tumindake kang kasar kuwi dijalari saka anane rasa frustrasi kang wis dirasakake amarga pepinginanane marang sing wadon mingsusungake anak ora bisa keturutan tekan seprene. Kabeh kuwi kang njalari Budi Angkoro gampang emosi marang sing wadon, nanging kabeh kuwi wis disadhari sing Wadon, dheweke wis ngerti banget wewatekane bojone sing kasar kuwi. Dheweke tansah trima lan ngrumangsani dadi wong wadon bisane mung nyandong lan dikepanakake bojo.

Sipat gampang *emosi* mujudake salah sawijine sipat kang ngrabuk *gaya* urip kang ora sehat. Sejatine wong kang gampang emosi kuwi ora mung ngrugikake dheweke nanging uga wong sakupenge. Sipat *emosi* kang diduweni Budi Angkoro ndadekake dheweke angel kanggo nyukupi kabutuhan-kabutuhan dasar ing trapan hieraki kanthi marem. Gegambarane kaya petikan ing ngisor iki:

“Budi Angkoro mono, yen atine dhong wening, jane ya getun yen mentas nyenthak-nyenthak sing wadon sing tansah setya bekti iku.” (WAP, No.2, 2012)

Saka andharan pethikan ing ndhuwur iki bisa dimangerteni yen sipate gampang emosi marang sing wadon ndadekake dheweke kangelan kanggo maremake kabutuhan ing trapan hierarki katelu yaiku kabutuhan marang rasa tresna lan nduweni.

E. PANUTUP

Panliten iki muga-muga bisa wiguna marang pamaos kanggo ngripta lan ngelestarikake sastra mligine sastra jawa kang dirasa saya suwe saya kurang lan ilang. Panliten ki uga dikarepake bisa menepi sumbah sih kanggo pangrembakane pegetahuan bab karya sastra kanthi migunakake tintingan psikologi kapribadhen Holistik-Dinamis Abraham Maslow. Panliti sadhar yen panliten iki isih adoh saka kasampurnan, mula pitedah kag asipat mbangun supaya luwih becik kanggo panliten isih banget diatu-antu dening panliten.

KAPUSTAKAN

- Alwisol. 2010. *Psikologi Kepribadian (Edisi Revisi)*. Malang: UMM Press.
- Endraswara, Suwardi. 2013. *Metodologi Penelitian Sastra Epistemologi Model Teori dan Aplikasinya*. Yogyakarta: CAPS (Center for Academic Publishing Service)
- Feist, Jess lan Feist, G. 2010. *Theories Of Personality* (Terjemahan oleh Hendrianto). Yogyakarta: Pustaka Belajar
- Is Sarjoko, C. 2012. *Wewadine Alas Pejaten*. Yogyakarta: Elmatara Publising.
- Jabrohim. 2001. *Metodologi Penelitian Sastra*. Yogyakarta: PT Hanindita Graha Widia.
- Kartono, Kartini. 1996. *Psikologi Umum*. Bandung: Mandar Maju.
- Minderop, Albertine. 2011. *Metode Karakterisasi telaah fiksi*. Jakarta: Yayasan Putaka Obor.
- Minderop, Albertine. 2013. *Psikologi Sastra*. Jakarta: Yayasan Putaka Obor.
- Moleong, Lexy J. 1995. *Metode Penelitian Kualitatif*. Bandung: PT. Remaja Rosdakarya
- Nurgiyantoro, Burhan. 2010. *Teori Pengkajian Fiksi*. Gadjah Mada University Press: Yogyakarta .

Pradopo, Rahmat Joko. 1997. *Prinsip-Prinsip Kritik Sastra*. Yogyakarta: Gajah Mada University Press.

Ratna, Nyoman Kutha, S.U. 2013. *Teori, Metode, dan Teknik Penelitian Sastra*. Yogyakarta: Pustaka Pelajar.

Sobur, Alex. 2003. *Psikologi Umum*. Bandung: CV Pustaka Setia.

Suryabrata, Sumadi. 2012. *Psikologi Kepribadian*. Jakarta: PT RajaGafindo Persada.